

Natura 2000 Handleplan 2022–2027 Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose

Natura2000 område N3

Miljøministeriet
Miljøstyrelsen

FREDERIKSHAVN KOMMUNE

Indholdsfortegnelse

Resumé	3
Baggrund	4
Den lovgivningsmæssige ramme	5
Miljøvurdering af handleplanerne	7
Gennemførelse af forrig handleplan	8
Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan	9
Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-	13
Indsatser	15
Behov for indsatser	16
Indsatser fordelt på aktør	19
Prioritering af den forventede indsats	20
Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse	22
Bilag 1	24
Bilag 2	25

Resumé

Handleplanen for habitatområde N3 og fuglebeskyttelsesområde F6 "Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose" beskriver den indsats, der skal igangsættes i Natura 2000-området inden udgangen af 2027 - dog udgangen af 2033 for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.

Det overordnede mål for området er beskrevet i afsnit 3.1 i Natura 2000-planen og de konkrete mål i afsnit 3.2. Generelt gælder for dette område, at den samlede forekomst af naturtyper, arter og fugles levesteder i Natura 2000-området, uanset om de er kortlagt, skal være stabil eller i fremgang, såfremt de naturgivne forhold giver mulighed for det.

Målsætningerne konkretiseres i Natura 2000-planens afsnit 4.1 og 4.2 i form af nogle generelle og områdespecifikke retningslinjer for indsatsprogrammet.

Hovedformålet med indsatserne i perioden 2022-27 er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed
2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder
3. Bekæmpe invasive arter

Området udgør et stort sammenhængende rimme-dobbelandskab med en blanding af tørre og våde naturtyper samt udbredte levesteder for den sjældne sommerfugl Hedepletvinge. Desuden er mosen levested for en række sjældne fugle som Mosehornugle, Tinksmød, Trane, Engsnarre, Plettet rørvagt og Rødrygget tornskade. Det er afgørende for fuglenes ynglesteder at holde de lysåbne arealer fri for træopvækst og at sikre de naturlige hydrologiske forhold.

Af invasive arter er særligt Glansbladet hæg og Japansk pileurt et problem. I den sydlige del er der en del ikkehjemmehørende nåletræsopvækst som med fordel kunne fjernes for at udvide arealer med lysåbne naturtyper.

Indsatsen udføres både på offentlige og private arealer i området. Projekter på private lodsejeres arealer gennemføres i videst muligt omfang gennem frivillige aftaler. Der findes blandt andet en række understøttende tilskudsordninger, som kan søges gennem Landbrugsstyrelsen og Miljøstyrelsen, samt midler til Life-projekter som medfinansieres af EU.

Baggrund

Miljøstyrelsen har udarbejdet Natura 2000-planer for 257 Natura 2000-områder, som indgår i den danske del af det europæiske Natura 2000-netværk. Planerne beskriver målene for det enkelte Natura 2000-område og fastlægger de indsatser, der skal ske inden for planperioden 2022–27. Natura 2000-planerne kan ses på Miljøstyrelsens hjemmeside www.mst.dk.

Ud fra Natura 2000-planerne er der udarbejdet Natura 2000-handleplaner for de enkelte Natura 2000-områder. Handleplanerne skal medvirke til at gennemføre Natura 2000-planerne for de enkelte områder. Denne handleplan er udarbejdet af Frederikshavn Kommune på grundlag af Natura 2000-plan for Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose N3. En mindre del af arealet ligger indenfor Hjørring Kommune. Denne del indgår ligeledes i handleplanen.

Hver kommune er ansvarlig for de dele af handleplanen, der vedrører kommunens geografiske område på land og kommunens kystnære områder. Kommunerne er ansvarlige for, at handleplanerne gennemføres inden udgangen af 2027. Miljøstyrelsen er ansvarlig for at udarbejde en skovhandleplan for de skovbevoksede, fredskovspligtige Natura 2000-arealer med skovhabitatnatur inklusiv arealer nævnt i skovlovens §28 (herfra omtalt som skovbevoksede, fredskovspligtige arealer). Der skal gennemføres en planlægning hvert 12. år. Den aktuelle planperiode er 2022-2033. Miljøstyrelsen er ansvarlig for, at indsatserne på de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer gennemføres inden udgangen af år 2033.

Kommunernes handleplan og Miljøstyrelsens skovhandleplan sammenskrives og udmøntes i denne samlede Natura 2000-handleplan.

Offentlige lodsejere, som ejer arealer i Natura 2000-området, kan vælge at gennemføre Natura 2000-planen direkte i egne planer for forvaltningsindsatser (eks. drifts- og plejeplaner). Der udarbejdes ikke handleplan for de offentlige lodsejeres arealer, hvor de selv udarbejder planer for forvaltningsindsatser, hvorfor data fra deres arealer ikke indgår i selve handleplanen men kun fremgår af bilag 1. Naturstyrelsen, Forsvaret og Kriminalforsorgen ønsker selv at udarbejde plan for forvaltningsindsats for egne arealer, og resuméer af disse planer kan ses i bilag 1. Hvis der er behov for at tydeliggøre ansvarsfordelingen mellem aktører (heriblandt offentlige lodsejere med egne planer for forvaltningsindsatser), tydeliggøres dette i kapitlet **Forventede initiativer og plan for** interesseinddragelse.

Den lovgivningsmæssige ramme

Den lovgivningsmæssige baggrund for handleplanerne findes i:

- miljømålsloven (lovbekendtgørelse nr. 692 af 26. maj 2023)
- naturbeskyttelsesloven (lovbekendtgørelsen nr. 1392 af 4. oktober 2022)
- bekendtgørelse om kommunalbestyrelsernes Natura 2000-handleplaner (bekendtgørelse nr. 944 af 27. juni 2016)
- bekendtgørelse af lov om skove (lovbekendtgørelse nr. 690 af 26. maj 2023)
- bekendtgørelse om tilvejebringelse af Natura 2000-skovplanlægning (bekendtgørelse nr. 946 af 27. juni 2016)

Det er kommunalbestyrelsen, der er ansvarlig for at gennemføre Natura 2000-planen på de privatejede arealer. Dog er det Miljøstyrelsen, der er ansvarlig for de privatejede, skovbevoksede, fredskovpligtige arealer. Offentlige lodsejere er ansvarlige for at gennemføre Natura 2000-planen på deres egne arealer.

Handleplanen skal ifølge lovgivningen indeholde nedenstående:

- En prioritering af myndighedens forventede forvaltningsindsats i planperioden på baggrund af en opgørelse af behovet for konkrete forvaltningstiltag.
- De forventede initiativer, som myndigheden vil tage for at gennemføre Natura 2000-handleplanen, herunder en plan for interessentinddragelse.
- En oversigt over fordelingen af indsatsen mellem kommunale myndigheder, Miljøstyrelsen og offentlige lodsejere.
- En redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 års periode (dog 12 års periode for de skovbevoksede, fredskovpligtige arealer), der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-handleplanen er gennemført for den forudgående periode.

Handleplanen skal ikke omfatte offentligt ejede arealer, hvis der for disse arealer er udarbejdet/udarbejdes en plan for forvaltningsindsatsen, der er i overensstemmelse med de fastsatte mål for naturtilstanden i Natura 2000-planen. Der indsættes et resumé af de offentlige planer i handleplanens bilag.

Handleplanen skal være så konkret, at dens gennemførelse kan vurderes. Dog må handleplanen ikke foregribe det præcise indhold af de aftaler eller afgørelser, der træffes i forhold til den enkelte lodsejer i forbindelse med gennemførelsen af handleplanen.

Handleplanen skal i samspil med vandplanlægningen realisere Natura 2000-planen for så vidt angår vandbehov for de naturtyper, som er direkte afhængige af et vandøkosystem. Natura 2000-planens mål om forbedret vandkvalitet i større søer, vandløb, fjorde og

kystvande realiseres gennem indsatsen i vandplanlægningen og skal ikke indgå Natura 2000-handleplanerne.

Miljøvurdering af handleplanerne

Natura 2000-handleplanerne er en type af planer, som kan være omfattet af krav om miljøvurdering i henhold til Bekendtgørelse af lov om miljøvurdering af planer og programmer og af konkrete projekter (VVM) (lovbekendtgørelse nr. 4 af 3. januar 2023) – herefter refereret til som miljøvurderingsloven.

Ved vurderingen af om en handleplan er omfattet af Miljøvurderingsloven ses på kriterierne i lovens § 8. Erfaringsmæssigt er der en del handleplaner, som ikke vil være omfattet af miljøvurderingsloven. Det afhænger dog i alle tilfælde af det konkrete indhold af handleplanen, og der skal derfor altid foretages en særskilt vurdering for hver plan.

Denne handleplan er blevet vurderet i forhold til, om den er omfattet af miljøvurderingsloven. Det er vurderet, at den ikke er omfattet af miljøvurderingsloven og der dermed ikke skal udarbejdes miljøvurdering af handleplanen.

Der er vurderet på, om handleplanen sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser, eller om den vurderes at kunne påvirke internationalt udpegede naturbeskyttelsesområder væsentligt jfr. miljøvurderingslovens §8.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen ikke sætter nye rammer for fremtidige anlægstilladelser.

Det er myndighedens vurdering, at handleplanen er undtaget fra habitatdirektivets artikel 6, stk. 3 og dermed fra vurdering efter miljøvurderingsloven, fordi planerne er "direkte forbundet med eller nødvendige for lokalitetens forvaltning" jfr. artikel 6, stk. 3, 1. pkt. Handleplanen anses som direkte forbundet med og nødvendig for Natura 2000-områdets forvaltning.

For samtlige Natura 2000-planer er der foretaget en strategisk miljøvurdering (SMV). Natura 2000-planerne og de tilhørende miljøvurderinger kan findes på Miljøstyrelsens hjemmeside under Natura 2000, tredje generation planer (2022-2027).

Gennemførelse af forrig handleplan

Rundbladet soldug i blomst

Redegørelse for gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanerne for anden planperiode har været gældende siden udgangen af 2017. Kommunen har i den mellemliggende periode arbejdet for at gennemføre den indsats, der blev beskrevet i Natura 2000-planen for planperioden 2016-2021. For de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer har Miljøstyrelsen arbejdet for at gennemføre indsatserne, der blev beskrevet i første generation af Natura 2000-planen fra 2010-2015 og videreført i anden planperiode 2016-2021.

Det er muligt at få et samlet overblik over tilskudskompenserede indsatser i Natura 2000-områderne i "Sammenfatning af Natura 2000-planerne 2022-2027" på Miljøstyrelsens hjemmeside.

Nedenstående tabeller viser en oversigt over de realiserede, påbegyndte og planlagte projekter inden for Natura 2000-området.

Tabel 1: Følgende indsatser er finansieret via kommunernes egne midler eller DUT-midler*.

	Indsats	Kommunalt ejet	Privatejet
Frederikshavn Kommune	Rydning	0 ha	15,14 ha
	Hegning	0 ha	ca. 10 ha
	Bekæmpet invasive arter - Sildig hæg	0 ha	ca. 3 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Tabel 2: Følgende indsatser er finansieret gennem landdistriktsmidler eller anden finansiering og gælder arealer, der ikke er skovbevoksede, fredskovspligtige arealer*.

	Indsats	Statsligt/kommunalt ejet	Privatejet
Frederikshavn Kommune	Rydning	0 ha	59,7 ha
	Hegning	272	412 ha
	Bekæmpelse af invasive arter:		
	Glansbladet hæg	0 ha	3 ha
	Japansk pileurt	0 ha	3 kolonier
	Genetablering af naturlig hydrologi	0 ha	0 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Skovbevoksede, fredskovspligtige arealer følger en 12 års-cyklus, og første planperiode for disse løber således fra 2010 til 2021. Tabel 3 neden for viser status for de gennemførte eller igangværende indsatser i perioden 2010-2021 beliggende i kortlagt habitatskov inden for Natura 2000-området. Indsatserne er opgjort på indsatstype. Der kan være gennemført flere indsatser på det samme areal, hvorved samme areal kan fremgå flere gange (eksempelvis skovnaturtypebevarende drift og pleje forud for urørt skov, eller forbedring af hydrologi på samme areal, hvor der også er udført skovnaturtypebevarende drift og pleje).

Indsatsplanerne for arealerne blev først udgivet i skovhandleplanerne i 2012.

Tabel 3 er baseret på tinglyste indsatser såsom urørt skov, på data fra tilskudsordningerne (beror på tilsagnsdata, hvorfor arealet for indsats kan være overestimeret i forhold til den endelige indsats, idet der altid vil være en vis del af de givne tilsagn, der ikke udnyttes). Der kan være usikkerheder i de indhentede data fra tilskudsordningerne fra 2010-15.

Miljøstyrelsen har endvidere indhentet data for gennemførte indsatser i habitatnaturtyper på skovbevoksede fredskovsarealer fra offentlige myndigheder, og anvendt data i det omfang, Miljøstyrelsen har modtaget disse.

Tabel 3. Gennemførte indsatser på skovbevoksede, fredskovspligtige arealer.
Tallene dækker over perioden 2010-2021

Indsats	Tilskudsfinansiering på private arealer (ha)	Offentlige arealer (ha)	Total (ha)
Forbedring af hydrologi*	0 ha	0 ha	0 ha
Indsatser m.h.p. lysåben natur**	0 ha	0 ha	0 ha
Skovnaturtypebevarende drift og pleje***	0 ha	0 ha	0 ha
Urørt skov	0 ha	0 ha	0 ha

1 Indsatser på private arealer dækker over indsatser, som er tilskudsfinansierede.

2 Indsatser på offentlige arealer dækker hovedsageligt over indsatser gennemført via lodsejeres egne midler men kan også være dækket af tilskudsordninger.

* Forbedring af hydrologi dækker over lukning af dræn og grøfter samt ophør med vedligeholdelse af afvanding

** Indsatser for lysåben natur dækker over græsning, hegning og rydning med henblik på lysåben natur.

*** Skovnaturtypebevarende drift og pleje dækker over flere indsatser, heriblandt sikring af naturtyper, træer til naturligt henfald, naturnær skovdrift, rydning af uønsket opvækst, problemarter og invasive arter samt skovgræsning og foryngelse.

Tabel 4: Følgende Life-projekter er iværksat i området (arealerne for Life-projekter i skovbevoksede, fredskovspligtige arealer indgår også af opgørelsen i tabel Indsæt tabelnummer for tabel med gennemførte indsatser i fredskov.)

Frederikshavn Kommune Naturstyrelsen Vendsyssel	LIFE Råbjergmose har været gennemført i løbet af sidste planperiode. Projektet blev afsluttet i 2019 efter genopretning af lysåbne naturtyper med særlig fokus på rimmer/dobber-landskabet herunder tør og våd hede, tidvis våd eng, hængesæk og tørvelavning samt levesteder for hedepletvinge, mosehornslugle og plettet rørvagtel.
Miljøstyrelsen	Der er ikke iværksat Life-projekter på fredskovsarealer inden for Natura 2000-området.

Ud over de ovennævnte indsatser har myndighederne søgt at gennemføre Natura2000-handleplanen gennem følgende tiltag:

- Under LIFE projektet blev 860 ha ryddet for selvsået træopvækst,
- Der blev foretaget bekæmpet invasive arter indenfor 180 ha
- Der blev foretaget kontrolleret afbrænding af hedearealer indenfor 235 ha
- Der blev etableret hegn og afgræsning indenfor 570 ha
- Der blev genetableret/forbedret naturlig hydrologi indenfor 581 ha.
- Miljøstyrelsen har finansieret gratis rådgivning hos Dansk Skovforening for ejere af skovbevoksede, fredskovspligtige arealer i Natura 2000-områderne.
- Som opfølgning på skovlovens anmeldeordning for Natura 2000-områderne er der i flere Natura 2000-områder indgået aftaler med private lodsejere, der er med til at sikre naturindhold og arter på de berørte arealer (LBK. nr. 690 26. maj 2023, §17-19).
- Miljøstyrelsen har arbejdet for relevante støtteordninger for at understøtte implementeringen af Natura 2000-planerne.
- Miljøstyrelsen har udført en opsøgende indsats og har kontaktet nogle private lodsejere med større arealer af privat fredskov og informeret om muligheden for at søge tilskud til indsatser i de private fredskove.

Foreløbig vurdering af gennemførelse af sidste Natura 2000-handleplan

Handleplanen skal ifølge bekendtgørelserne indeholde en redegørelse for gennemførelsen af handleplanen for den forudgående 6 og 12 års periode, der gør det muligt at vurdere, i hvilket omfang Natura 2000-planen for den forudgående periode er realiseret. Vurderingen, af hvorvidt handleplanerne er gennemført i den forudgående periode, er baseret på, om de planlagte indsatser fra sidste handleplan er opfyldt, eller der er udført tilsvarende tiltag.

Frederikshavn kommune vurderer at der med Life Råbjerg Mose blev gennemført de fleste forvaltningstiltag der blev planlagt i forrige handleplansperiode for de lysåbne naturtyper. I alt blev der ryddet uønsket nåletræsopvækst indenfor 860 ha, foretaget bekæmpelse af 4 kloner af Japansk pileurt, etableret græsning indenfor 571 ha, foretaget foryngelse af lyngen ved hedeafbrænding indenfor 235 ha og genoprettet den naturlige hydrologi indenfor 581 ha. Derudover blev der bekæmpet mink og oprettet et naturplejenetværk med lokale dyreholdere.

Nedenstående tabel viser de planlagte og de gennemførte forvaltningstiltag for de lysåbne naturarealer for forrige planperiode. Der var planlagt forbedring af den naturlige hydrologi indenfor 1100 ha, men der blev kun lavet tiltag indenfor ca. 581 ha, da det var hvad der kunne lade sig gøre. Dertil har krondyrenes vandring i Råbjerg mose medført naturlig lukning af gamle grøfter hvorfor yderligere tiltag i det område ikke var nødvendig. Ud over de 571 ha nye hegning og græsning via LIFE-projektet, blev der etableret flere andre hegn af private lodsejere indenfor natura2000 området.

	Planlagte forvaltningstiltag i forrige planperiode	Gennemførte forvaltningstiltag i forrige planperiode
Rydning af uønsket opvækst til fordel for hedenaturtyperne og jordrugende fugle herunder mosehornsugle og plettet rørvagtel	ca. 437 ha	ca. 875 ha
Forbedring af hydrologi til fordel for våde naturtyper herunder våd hede, tidvis våd eng, hængesæk og tørvelavning.	ca. 1100 ha	581 ha

Græsning eller høslet til fordel for klitnaturtyperne og hedepletvinges værtsplante djævelsbid	ca. 879 ha	571 ha
Afskrælning eller afbrænding til fordel for klitheden	op til 249 ha	235 ha
Bekæmpelse af invasive plantearter indenfor alle klitnaturtyperne	0 ha	ca. 3,5 ha
Bekæmpelse af mink til fordel for jordrugende fugle		igangsat

Effekten af indsatserne bliver løbende vurderet i det Nationale Overvågningsprogram for Vandmiljø og Natur (NOVANA), som overvåger vandmiljøets og naturens tilstand inden for de områder, der prioriteres i forhold til de politisk fastsatte økonomiske rammer.

Indsatser

Rydning af Rimmer/dobber landskabet

Djævelsbid i Napstjert Mose

Behov for indsatser

Natura 2000-planen for N3 Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose, beskriver de konkrete mål for indsatsen. Indsatsprogrammet i Natura 2000-planerne er afstemt, så den økonomiske ramme og den krævede indsats i planerne passer sammen. Til gennemførelse af planerne stiller staten en række virkemidler til rådighed, ligesom det forudsættes, at kommunerne bidrager økonomisk via de midler, som kommunerne er blevet økonomisk kompenseret for af staten (DUT-midlerne).

På baggrund af Natura 2000-planen har kommunen og Miljøstyrelsen vurderet, at der er behov for nedenstående konkrete forvaltningstiltag. Handleplanmyndigheden skal forsøge at indgå frivillige aftaler med lodsejere om drift. Hvor dette ikke er muligt, skal myndigheden påbyde en bestemt drift, hvis det er nødvendigt for opnåelse af målene i Natura 2000-planen eller for at forhindre forringelse og forstyrrelse.

Offentlige lodsejere skal selv organisere gennemførelse af indsatser på egne arealer.

Tabel 5: Behov for indsatser for naturtyperne*

Forventede indsatser		Skøn over behov:		
		Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Lysåbne naturtyper med særlig vægt på hedenaturtyperne	Rydning af selvsået opvækst			
	Med særligt indsats i områder med hedepletvinge eller potentielt levested for hedepletvinge	59 ha	Op til 2106 ha	Op 2165 til ha
	Hegning	684 ha	op til 2057 ha	op til 1373 ha
	Bekæmpelse af invasive arter	1 ha	223 ha	224 ha

	Forbedring af naturlig hydrologi	77,5 ha	ca. 2 ha	ca. 79,5 ha
Skovnaturtyper uden fredskovspligt	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	Ca. 2 ha	Op til 3 ha	Op til 5 ha
	Urørt skov	0 ha	Op til 5 ha	Op til 5 ha
Skovnaturtyper med fredskovspligt**	Skovnaturtypebevarende drift og pleje	-	-	Op til 6 ha
	Urørt skov	0 ha	-	Op til 6 ha
	Rydning af invasive arter	-	-	0 ha

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1. ** Indsatser planlagt for skovnaturtyper med fredskovspligt vises udelukkende som et samlet behov for indsatser med undtagelse af urørt skov, hvor igangværende indsatser også vises. Skovnaturtypebevarende drift og pleje dækker over flere indsatser. Da der kan være overlap mellem indsatstyper, og da der efter afslutning af én type indsats kan være behov for at gentage indsatstypen, er behovet for indsatser vurderet samlet. *** Igangværende indsats for urørt skov omfatter al tinglyst urørt skov til og med 2021. Tinglyst urørt skov anses i denne sammenhæng som en varig igangværende indsats.

Tabel 6: Behov for indsatser for arter udover indsatser for naturtyper på lysåbne naturtyper og skovnaturtyper uden fredskovspligt*

Forventede indsatser	Skøn over behov:

	Igangværende indsats	Ny indsats	Samlet behov for indsats
Restaurering af vandhuller, især til fordel for fugle på udpegningsgrundlaget	0 stk.	Ca. 2 stk.	Ca. 2 stk.
Ny gravning af vandhuller	0 stk.	Ca. 0 stk.	Ca. 0 stk.
Forbedre levesteder for fugle ved bekæmpelse af mårhund og mink	1 områder	3 områder	4 områder

* Omfatter ikke offentlige arealer, hvor ejeren gennemfører Natura 2000-planen i egne planer for forvaltningsindsatser. Se resumé af plan for forvaltningsindsatserne i bilag 1.

Rimmer/dobberlandskabet består af skiftevis mose/eng og hedenaturtyper. Der er ved hedenaturtyperne et særligt behov for rydning af selvsået opvækst, fordi hegning og afgræsning ikke er muligt alle steder.

Rydning af opvækst indenfor de lysåbne naturtyper vil være med til at sikre levesteder for fugle på udpegningsgrundlaget. Derudover vil det være nødvendigt at mindske prædation fra Mårhund og mink ved aktiv indfangning og aflivning.

På skovbevoksede arealer vil mange af de tiltag, der implementeres for skovnaturtyperne også være gavnlige for de arter, der er knyttet til naturtyperne. I nedenstående gennemgås eksempler på indsatser, der også gavner arter og fugle, hvor indsatserne i forvejen gennemføres i området jf. Natura 2000-planen.

Urørt skov samt skovnaturtypebevarende drift og pleje med bevaring af træer til naturligt henfald kan bidrage til at forbedre levesteder for områdets skovtilknyttede fugle. Nogle fugle er afhængige af ro i yngleperioden, lysninger eller hensigtsmæssig hydrologi.

Indsatser fordelt på aktør

Grundlæggende er ansvaret fordelt, så kommunerne er ansvarlig myndighed på alle arealer i kommunen undtagen de skovbevoksede fredskovspligtige arealer.

Miljøstyrelsen er ansvarlig myndighed for de skovbevoksede fredskovspligtige arealer. Det gælder dog, at kommunerne er ansvarlige for de arealer i fredskov, der er beskyttet efter §3 i naturbeskyttelsesloven.

Myndighederne er ansvarlige, jfr. ovenstående fordeling, for gennemførelse af handleplanen undtagen for offentlige arealer, hvor lodsejer selv er ansvarlige for at gennemføre handleplanen. De fleste indsatser er geografisk bestemt, hvorved den nævnte myndigheds- og arealdeling er gældende. Det er muligt at finde relevante Natura 2000-geodata i [MiljøGIS](https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022)¹. Endvidere kan overvågningsdata fra NOVANA-programmet tilgås via [Danmarks Miljøportal](https://www.miljoportal.dk/)² og i Natura 2000-basisanalyserne.

Indenfor Natura2000 område nr. 3 er der en del private lodsejere. Derudover ejer Frederikshavn Kommune, Hjørring kommune, Naturstyrelsen og Statsfængslet hver en del af området. Fængslet og Naturstyrelsen plejer egne arealer, mens kommunen tager sig af de tiltag der skal iværksættes inden for private arealer.

I tabel 7 nedenfor ses fordelingen af Natura 2000-områdets arealer fordelt ud på aktører.

Tabel 7: Fordeling af naturtypearealer på aktører

Naturtype		Handleplanmyndighed	Offentlige lodsejere, der planlægger selv	
		Miljøstyrelsen	Naturstyrelsen	Kriminalforsorgen
Skovnaturtyper med fredskovspligt	9190			
	Stilkegekrat	6 ha	7 ha	0,1 ha

1. <https://miljoegis.mim.dk/spatialmap?profile=natura2000planer3-2022>

2. <https://www.miljoportal.dk/>

Prioritering af den forventede indsats

Natura 2000-planerne 2022-2027 har især fokus på en naturforvaltning, hvor man gør brug af naturens egne dynamikker. Samtidig fastholdes en række indsatser, der er kendt fra de gældende planer.

Hovedformålene med indsatserne i tredje planperiode (2022-2027) er:

1. Fokus på mere naturlige processer og naturens robusthed

- 1.1. der er øget fokus på en mere naturnær forvaltning med fokus på at sikre sammenhæng i naturen og mere naturlige dynamikker i Natura 2000-områderne
- 1.2. der arbejdes for at udvide arealet med urørt skov
- 1.3. der er fokus på tiltag mod klimaforandringer og dermed områdernes robusthed over for pludselige hændelser

2. Sikre og forbedre tilstanden af den eksisterende natur og levesteder hvilket bl.a. er i overensstemmelse med 'brandmandens lov' og EU's biodiversitetsstrategi 2030

- 2.1. fortsætte arbejdet med at sikre naturtilstanden f.eks. ved naturpleje på plejekrævende arealer
- 2.2. fortsætte arbejdet med at afsøge behovet for og udlægge forstyrrelsesfrie zoner bl.a. til gavn for trækfugle, marine naturtyper og havpattedyr
- 2.3. fokus på indsatser, der gavner truede arter og fugle
- 2.4. fortsætte arbejdet med at afsøge behovet for at regulere fiskeri i beskyttede områder

3. Bekæmpe invasive arter

- 3.1. fortsætte arbejdet med at bekæmpe invasive arter

Prioriteringen af den forventede forvaltningsindsats i planperioden er sket på baggrund af opgørelsen af behovet for konkrete indsatser (se kapitel 4). Den nedenstående prioritering afspejler således den forventede tidsfølge af indsatsen i forbindelse med de konkrete forvaltningstiltag.

Det prioriteres højt at følge op på de resultater der er opnået i forrige handleplan via Life projektet. Det gælder især genrydning af uønsket frøopvækst og bekæmpelse af invasive arter. Der udover prioriteres samarbejde med dyreholder som står for afgræsning af naturarealerne i området, således at græsningsarealerne udvides og forbedres.

Ved bekæmpelse af invasive arter gøres en særlig indsats for at inspirerer lokale jagtforeninger og andre jægere til at bekæmpe mårhund og mink.

Endelig vil områder med Hedepletvinge prioriteres i forhold til rydning, afgræsning og slet, så sommerfuglens levesteder forbedres og udvides.

Miljøstyrelsen vil for de skovbevoksede, fredskovspligtige arealer kontakte private ejere af fredskovsarealer større end 20 ha med henblik på at informere om muligheden for en mere skovnaturtypebevarende drift, tiltag for arter og muligheden for at udlægge til urørt skov.

Miljøstyrelsen vil fortsat prioritere at indgå i relevante Life-projekter nye som gamle.

Forventede initiativer og plan for interessentinddragelse

Det er Frederikshavn kommunes og Miljøstyrelsens hensigt at planlægge og udføre projekterne som vist i nedenstående tabel 8, og i den forbindelse tager myndighederne en række initiativer for at inddrage lodsejere og andre interessenter i projekterne.

Tabel 8 herunder viser myndighedernes plan for interessentinddragelse. Der kan ske ændringer, hvis det ønskes af lodsejerne, eller hvis andre forhold taler for det.

Tabel 8. Forventet plan for interessentinddragelse

Projektnavn			Myndighed
Orientering af Grønne Råd om projektstatus	Kommunerne afholder møder 4 gange årligt	Hele planperioden	Frederikshavn Kommune
Direkte kontakt til lodsejerne og dyreholder i området	Kommunen holder kontakt med lodsejerne med information om området og forslag til nye naturgenopretningsprojekter	Hele planperioden	Frederikshavn Kommune
Græsningslav	Initiativ til at genoptage og udvide et tidligere græsningslav for områdets dyreholdere	i løbet af 2024	Frederikshavn Kommune
Kontakt til ejere af skovbevoksede fredskovspligtige habitatskovsarealer	Miljøstyrelsen kontakter skovejere med mere end 20 ha skovhabitatarealer og orienterer om muligheder for tilskud.	I løbet af planperioden	Miljøstyrelsen
Vejledning om mulige tiltag i skovhabitatnatur	Miljøstyrelsen understøtter en vejledningstjeneste ¹ til de private skovejere, hvor de kan søge gratis råd og vejledning omkring skovhabitatnatur.	Hele planperioden	Miljøstyrelsen
Møder med Grønt Fremdriftsforum	Miljøstyrelsen afholder møder med Grønt Fremdriftsforum og vil sætte emnet på dagsordenen, når det er relevant eller efterspørges.	Hele planperioden	Miljøstyrelsen

1 Dette varetages for nuværende af Dansk Skovforening.

Projekterne gennemføres som udgangspunkt ved frivillige aftaler, og derfor er det i mange tilfælde ikke på nuværende tidspunkt muligt at beskrive hvornår projekterne fysik bliver

udført. Kommunen og Miljøstyrelsen vil i hvert enkelt tilfælde sørge for, at relevante interessenter bliver inddraget. Hvor frivillige aftaler ikke er muligt, kan myndigheden påbyde en bestemt drift, hvis det er nødvendigt for opnåelse af målene i Natura2000-planen.

Bilag 1

Bilag 1: Sammenfatning af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura2000 område N3 Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose og Resumé af ejendomsstyrelsens forvaltningsplan

Sammenfatning af plejeplan for Naturstyrelsens arealer i Natura 2000-område N3 Jerup Hede, Råbjerg og Tolshave Mose

<https://frederikshavn.viewer.dkplan.niras.dk/media/711421/n3-plejeplan-2022-2027-20240403t143059852.pdf>

Resumé af ejendomsstyrelsens forvaltningsplan

<https://frederikshavn.viewer.dkplan.niras.dk/media/711420/n3-resume-fes-002.pdf>

Forvaltningsplan for Kragkovhede:

<https://frederikshavn.viewer.dkplan.niras.dk/media/mvahbzpv/referat-af-forvaltningsplan-for-kragkovhede.pdf>

Naturtype nr.	Habitatnaturtype	Areal/stk.
1330	Strandeng	10 ha
2140	Klithede	232 ha
2190	Klitlavning	0,66 ha
3130	Søbred med småurter	8 stk.
3150	Næringsrig sø	15 stk.
3260	Vandløb	
4030	Tør hede	514 ha
6230	Surt overdrev	68 ha
6430	Urtebræmme	-
7120	Nedbrudt højmose	-
7150	Tørvelavning	-
9190	Stilkegekrat	26 ha
2130	Grå/grøn klit	88,5 ha
2170	Grårisklit	1,9 ha

2250	Enebærklit	1,4 ha
3140	Kransnålalge-sø	3 stk
3160	Brunvandet sø	12 stk.
4010	Våd hede	371 ha
5130	Enekrat	-
6410	Tidvis våd eng	334 ha
7110	Højmose	2,3 ha
7140	Hængesæk	112 ha
7230	Rigkær	47,4 ha
91D0	Skovbevokset tørvemose	31,5 ha

Arter på udpegningsgrundlaget

1065 Hedepletvinge

Fugle på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F6

Engsnarre (Y) Plettet rørvagtel (Y)

Trane (Y) Tinksmed (Y)

Mosehornslugle (Y) Natravn (Y)

Hedelærke (Y)

Rødrygget tornskade (Y)